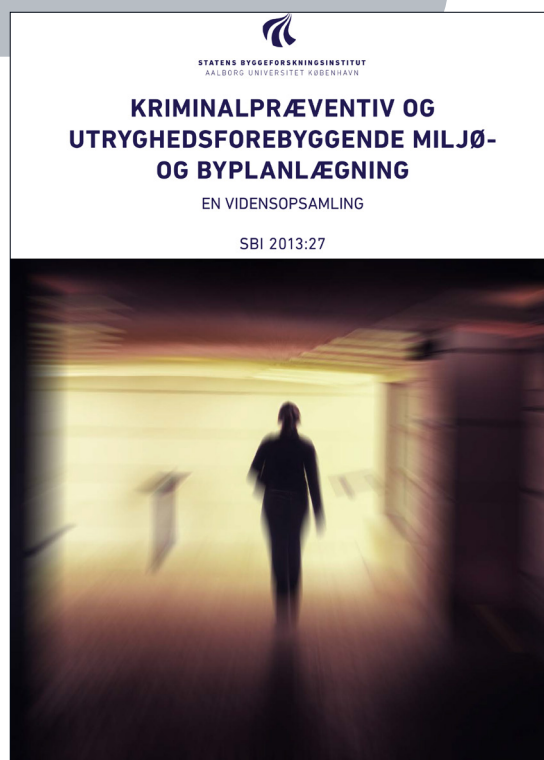

Kriminalpræventiv og utrygheds- forebyggende miljø- og byplanlægning

Hovedkonklusioner og
resume af rapport fra
SBI, 2013:27

Indhold

1. Afsæt	4
2. Hovedbudskaber	6
3. Centrale begreber	8
Utryghed	
Situational kriminalprævention	
Forskydning af kriminalitet	
Spredning af nytte	
4. Rum, miljø og konsekvenser	13
Tre rumlige niveauer	
Miljøets betydning	
Konsekvenser af kriminalitet	
5. Kriminalpræventive teorier	15
6. Tre strategier	17
Social integrationstilgang	
CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design	
Øjne på gaden – Safety in numbers	
Sammenligning og videreudvikling	
7. Erfaringer fra praksis	26
Secured by Design - CPTED UK	
Safe Housing Label, PKVW - CPTED NL	
Erfaringer med kriminalpræventiv miljø- og byplanlægning - CPTED DK	
Retningslinjer i DK	

Resuméet er en journalistisk bearbejdning af vidensopsamlingen *Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning SBI, 2013:27*, udført af cand.mag. Rune Holst Scherg. DKR og TrygFonden har udarbejdet resuméet.

Udgivere: DKR og TrygFonden
Fotos: Lisbeth Holten
Design: DKR
Kopiering tilladt med kildeangivelse.

ISBN. 978-87-92966-19-3
DKR.nr. 14-400-0145
August 2014
Dkr.dk
Trygfonden.dk

Kriminalpræventiv og utrygheds- forebyggende miljø- og byplanlægning

Hovedkonklusioner og resume

Resumeeet er en journalistisk bearbejdning af vidensopsamlingen *Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning SBI, 2013:27*, udført af cand.mag. Rune Holst Scherg. DKR og TrygFonden har udarbejdet resuméet.

Afsæt

1

Det Kriminalpræventive Råd har i samarbejde med TrygFonden gennemført et projekt, der skal reducere kriminaliteten og øge trygheden i Danmark via byplanlægning. Det skal blandt andet ske ved at inddrage ny viden om kriminalprævention og tryghedsfremme og kombinere denne viden med den eksisterende planlægningspraksis, som foregår i landets kommuner.

Der findes en omfattende international forskning på det miljøkriminologiske og miljøkriminalpræventive område, men hidtil har der manglet en systematisk dansksproget oversigt over viden om kriminalpræventiv miljø- og byplanlægning, der dokumenterer hvilke strategier og indsatser, der ser ud til at virke, og indkredser centrale begreber indenfor området, som kan bruges i det konkrete planlægningsarbejde.

Statens Byggeforskningsinstitut (SBI), Aalborg Universitet København, har derfor udarbejdet vidensopsamlingen *Kriminalpræventiv og tryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning* for Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden. For at gøre rapportens indhold tilgængeligt for et bredere publikum og dermed anvendeligt som et muligt arbejdsredskab for planlæggere, der arbejder med kriminalprævention i forbindelse med byplanlægning og områdebaserede indsatser i danske kommuner, er der udarbejdet dette resume, som gør det muligt at dykke ned i indhold, begreber, teorier og hovedbudskaber.

Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden
August 2014

Hovedbudskaber

Rapporten *Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning* har haft som et centralt mål at finde svar på følgende spørgsmål:

- Hvorfor er der en koncentration af kriminalitet og utryghed i visse by- og boligområder?
- Hvilke centrale miljøplanmæssige strategier til at forebygge kriminalitet og utryghed i by- og boligområder findes der?
- Hvilke sted- og områdespecifikke miljøplanlægningsindsatser ser ud til at forebygge kriminalitet og utryghed?

På baggrund af rapportens omfattende vidensopsamling, kan følgende **hovedbudskaber** uddrages :

- Områdeindsatser, der tager udgangspunkt i miljøplanlægning og -design kan reducere kriminalitet i boligområder.
- Områdeindsatser, der tager udgangspunkt i strategien om social integration kan øge den sociale handlekraft, reducere den sociale desorganisation og reducere kriminalitet.
- Naturlig uformel overvågning er en grundlæggende kriminalpræventiv kvalitet, der bør tænkes ind i byplanlægningen.
- Klart definerede byrum med let aflæselige tilhørsforhold kan reducere kriminalitet og utryghed i boligområde.

- Kriminalitetsniveauet i et område er afhængigt af, om der er muligheder for at begå kriminalitet uden at blive opdaget. Byplanlægningen giver mulighed for at reducere omfanget af disse muligheder.
- Ved fysiske kriminalpræventive indsatser kan nogen kriminalitet forskydes til andre områder. Forskydningen af kriminalitet vil dog som regel kun være delvis – og gevinsten ved indsatsen forskydes på samme måde. Overordnet set sker der derfor ikke forskydning af kriminalitet – også kaldet "*displacement*".
- Konkrete indsatser for at sikre døre og vinduer med låse, formel overvågning i form af tv-overvågning af afgrænsede rum, samt øget og forbedret belysning kan virke kriminalpræventivt.
- Mekanisk adgangskontrol i form af f.eks. hegn ind til dårligt overvågede områder ser ud til at virke kriminalpræventivt, og i visse tilfælde kan vejklukninger og andre foranstaltninger, der reducerer gennemstrømningen af mennesker i et område, være kriminalpræventivt frugtbare.

Når det handler om at **øge trygheden**, konkluderer rapporten:

- Kriminalpræventive og tryghedsforebyggende indsatser handler ikke kun om sociale og psykologiske indsatsformer.

Uorden og graffiti kan skabe utryghed.

- Kvaliteten af det bymæssige miljø, måden hvorpå byerne er planlagt, udformet, bygget og vedligeholdt, spiller også en stor rolle.
- Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende byplanlægning kan ses som et element i planlægningen, der ikke blot reducerer kriminalitet men tilfører værdi til by og miljø på mange niveauer, f. eks. i forhold til tryghed, ansvarlighed, borgerinddragelse, attraktive byområder. Omvendt skaber social og fysisk uorden i miljøet utryghed.
 - Forebyggelse af såkaldte signalforbrydelser, f.eks. bandekriminalitet og hjemmerøverier og signaluorden i form af åbenlys narkohandel, kan reducere utryghed.
 - Normal og forudsigelig opførsel af almindelige mennesker i et område kan virke som et værn mod utryghed, og derfor kan indsatser, der øger koncentrationen af gående og cyklister, være et redskab til at øge trygheden.
 - Sociale integrationsindsatser, der sigter mod at styrke fællesskab og socialt sammenhold, mindske fordomme, styrke dialog og skabe redskaber til at håndtere konflikter i udsatte boligområder, kan reducere utrygheden i området.

Centrale begreber

Kriminalpræventiv miljø- og byplanlægning arbejder ud fra en række vedtagne begreber og benytter sig af definitioner, som er nyttige at kende, hvis man arbejder indenfor området. Helt centralt er utryghedsbegrebet, som derfor uddybes grundigt.

Utryghed

Indledningsvist skal det slås fast, at der er forskel på den samfundsmæssige bekymring for kriminalitet og den personlige utryghed for at blive udsat for kriminalitet. Den samfundsmæssige bekymring for kriminalitet er mere omfattende end den personlige utryghed, og den samfundsmæssige bekymring rummer desuden en holdningsmæssig afstandtagen til kriminalitet, som den personlige utryghed ikke gør. Utryghed som begreb kan beskrives gennem tre forhold: utryghedens dimensioner, utryghedstyper og utryghedens årsager.

Dimensioner

Utryghedens dimension handler om, at utryghed grundlæggende er en følelse af at være bange, urolig eller angst. Følelsen rummer et kognitivt element i form af en mere eller mindre bevidst vurdering af sandsynligheden for at blive udsat for kriminalitet.

Typer

Der kan identificeres to utryghedstyper. Dels en utryghed, der har karakter af en tilstand af ængstelse, dels en erfaringsbaseret utryghed, der opstår som reaktion på en konkret ople-

velse af frygt. Utryghed som ængstelse er altså ikke rettet mod noget konkret, mens utryghed som frygt er rettet mod konkrete hændelser.

Der er desuden forskellige grader af utryghed, idet utryghed som ængstelse kan udvikle sig fra let uro, til en altomfattende angst, mens utryghed som frygt kan gå fra at være lidt bange til udpræget rædsel.

Det er nærliggende at antage, at de to former for frygt kan behandles forskelligt, og at utryghed som frygt kan forebygges af fysiske indsatser, mens utryghed som ængstelse bedst forebygges af boligsociale indsatser.

Faktisk findes en tredje type, nemlig positiv frygt, som betyder, at mennesker naturligt er på vagt over for farer, og dermed tager fornuftige forholdsregler, som gør dem mindre udsatte for kriminalitet; at utrygheden er en kriminalpræventiv ressource, hvis den vel at mærke danner afsæt for en handling, der resulterer i at man er mindre udsat for kriminalitet.

Årsager

Utryghedens årsager kan forklares ved hjælp af demografiske, sociale og miljømæssige forklaringer.

Demografiske forklaringer af utryghed handler om at finde ud af, hvorfor nogle grupper af mennesker er mere utrygge end andre. Den bedst kendte tese er udsathedstesens, hvor

man antager, at mennesker er mere utrygge, fordi de selv har erfaring med kriminalitet, kender til nogen eller har hørt om nogen, der har været udsat for kriminalitet.

Sociale forklaringer bygger på en række forskellige teser om, hvordan det sociale miljø kan forårsage utryghed på grund af forandringer og sammenbrud i sociale institutioner. Risikosamfundstesen handler om, at utryghed på andre områder flyttes over på kriminalitet, mens social diversitetstesen er antagelsen om, at utryghed er forbundet med frygt for det fremmede, både det kulturelt, etniske og generationsmæssigt fremmede.

Social integrationstesen siger, at utryghed er konsekvens af manglende social integration i et boligområde med lav social kapital og handlekraft.

Endelig siger social forandringstesen, at mennesker bliver utrygge når deres boligområde forandres ved, at der flytter nye befolkningsgrupper ind.

De miljømæssige forklaringer fokuserer på hvordan miljøets indretning har betydning for utrygheden i et område. En tese drejer sig om, at der er en klar sammenhæng mellem tegn på uorden i et boligområde og utryghed. Folk læser uorden som et fravær af social kontrol og som tegn på den kriminalitet, man er utryg over for. Tegnene kan omfatte graffiti, affald, hærværk, støjforurening, hundelorte, kanyler, hvortil kommer uordentlig, asocial eller normbrydende adfærd hos eksempelvis påvirkede eller mentalt syge mennesker.

En anden tese handler om uhensigtsmæssig miljøindretning, hvor dårligt designede bygninger og byrum med ringe oversigtsforhold og manglende belysning kan få den konsekvens, at færre mennesker færdes i byrummene på grund af utryghed. Tesen opregner følgende utryghedsskabende forhold: Ringe belysning/

mørke, dårlig oversigtsmulighed, tomme gader, gemmesteder for kriminelle, områder i nærheden af parkeringspladser, parker og erhvervsområder og uhensigtsmæssig vejbeplantning.

Et særligt begreb gør sig gældende i forhold til miljøindretning, nemlig en såkaldt "luregrænse," som adskiller de zoner, der er inden for ens synsfelt, fra zoner som ligger uden for synsfeltet. Hvis luregrænsen ligger for tæt på, hvor man opholder sig, kan det øge utrygheden. Luregrænsen afhænger af den rumlige indretning, og blandt andet nicher i facader eller gadeforløb, som ikke kan overskues, og især mørke, betyder at luregrænsen rykker tættere på. Det er i den forbindelse et paradoks, at de samme snoede gadeforløb, som om dagen virker berigende for byrummet, kan opleves som kilde til utryghed, når det bliver mørkt.

Til slut skal det tilføjes, at selv om der ikke kan påvises en entydig sammenhæng mellem kriminalitet og utryghed, dokumenterer en række undersøgelser, at der er sammenhæng mellem utryghedsniveau og kriminalitetsniveau og mellem en opfattelse af at være udsat og en følelse af utryghed. Defineret helt skarpt betyder det altså, at folk generelt er mere utrygge i områder med meget kriminalitet og logisk nok mindre utrygge i områder med mindre kriminalitet.

SCP, Situationel Kriminalprævention

"Situation" er et centralt begreb i den såkaldte situationelle kriminalprævention (*situational crime prevention*), som iværksættes i område-specifikke indsatser. Det har en bred betydning, men refererer ofte til de umiddelbare forhold og omstændigheder, i hvilken en bestemt adfærd opstår. Et situationelt perspektiv på kriminalitet har fokus på de processer og muligheder, der er på spil i det øjeblik kriminalitet opstår. Muligheder (*opportunities*) er en af flere situationelle faktorer, der kan tilskynde til kriminalitet. Andre handler om at

Her er det svært at begå kriminalitet uden at blive opdaget. Det skyldes bygningsdesignet med mange vinduer ud mod fællesarealet.

gøre det svært, risikabelt, frugtesløst og om at fjerne undskyldninger for forbrydelser ved at påvirke kriminalitetsmulighederne via fem faktorer, nemlig risiko (*risk*), anstrengelse (*effort*), belønning (*reward*), provokation (*provocation*) og skam og skyld.

Situationel kriminalprævention er karakteriseret af forholdsvis snævre kriminalitetsproblematikker i specifikke kontekster. Det betyder, at SCP-indsatser ikke søger at forebygge tyveri mere generelt, men i stedet udvikler specifikke indsatser over for forskellige tyverityper

I relation til kriminalpræventiv miljøplanlægning fokuserer den situationelle kriminalprævention på at ændre situationer i det fysiske og sociale miljø for derved at reducere sandsynligheden for kriminalitet opstår. SCP handler overordnet om at:

- Designe sikre omgivelser.
- Organisere effektive procedurer – at planlægge og udvikle gode rutiner.

- Udvikle sikre produkter – at gøre biler og mobiltelefoner svære at stjæle eller udvikle postkasser og gadelamper, som er svære at øve hærværk mod.

Forskydning af kriminalitet

Risikoen for forskydning af kriminalitet er et centralt diskussionspunkt i forbindelse med område- og stedsspecifikke indsatser. Diskussionen går på, om situationel kriminalprævention resulterer i en reduktion af den samlede kriminalitet, eller om der blot sker en forskydning af kriminaliteten til andre områder. Forskydningsproblematikken er således fundamental, når virkningen og nytten af stedsspecifikke og situationelle indsatser diskuteres. Der er identificeret seks typer forskydning af kriminalitet, hvoraf den rumligt/geografiske er mest relevant at inddrage i forhold til miljø- og byplanlægning:

- Tidsmæssigt – til et andet tidspunkt i løbet af døgnet eller ugen.
- Taktisk – ved at ændre metode til ofte mere voldelige taktikker.

- Mål – ved at ændre mål fra f.eks. banker til butikker.
- Rumligt/geografisk – fra et sted til et andet.
- Funktionelt – fra indbrud til gaderøveri.
- Forbryder – en afskrækket forbryder afløses af en anden.

Antagelsen om, at der sker en forskydning forekommer indlysende og bygger på to præmisser: For det første, at den kriminelle er prædetermineret i sine intentioner, og for det andet, at der er mange muligheder for at begå kriminalitet spredt ud i det urbane rum.

Modsat argumenterer andre teorier for, at der kun i mindre grad forekommer forskydning af kriminalitet, fordi kriminelle handlinger motiveres af situationsbestemte forhold som mulig-

heder og tilskyndelser, f.eks. en gunstig anledning, hvor et vindue står åbent.

Argumentationen går altså imod opfattelsen af, at den kriminelle er prædetermineret til at begå sin handling.

Spredning af nytte

Parallelt med teorien om forskydning eksisterer et fænomen, som handler om, at der i lige så høj grad foregår spredning af nytte som konsekvens af situationelle indsatser. En af forklaringerne er, at indsatserne afskrækker eller demotiverer kriminelle og desuden, at der skabes en bufferzone rundt om indsatsområderne, hvor kriminelle afholder sig fra at begå kriminalitet, fordi det bliver uklart, hvor grænsen går for den kriminalpræventive indsats.

Farrall, S., Jackson, J., & Gray, E. (2006). Everyday emotion and the fear of crime: Preliminary findings from experience and expression. *Experience & Expression in the Fear of Crime: Working Paper No. 1.*

Doran, B., & Burgess, M. (2012). *Springer Series on Evidence-Based Crime Policy: Putting fear of crime on the map. Investigating perceptions of crime using geographic information systems.* New York, Dordrecht, Heidelberg, London: Springer.

Lupton, D., & Tulloch, J. (1999). Theorizing fear of crime: Beyond the rational/irrational opposition. *British Journal of Sociology*, 50(3), 507-23.

Cozens, P. M., Saville, G., & Hillier, D. (2005). Crime prevention through environmental design (CPTED): A review and modern bibliography. *Property Management*, 23(5), 328-356.

Hunter, A. (1978). Symbols of incivility: Social disorder and fear of crime in urban neighborhoods. In Paper presented at the 1978 meeting of the American Society of Criminology, Dallas TX, november 8-12, 1978.

Clarke, R. V. (1980). Situational crime prevention: Theory and practice. *British Journal of Criminology*, 20(2), 136.

Brantingham, P. J., & Brantingham, P. L. (2008). Crime pattern theory. In R. Wortley & L. Mazerolle (Eds.), *Environmental criminology and crime analysis* (pp. 78-93). Cullompton: Willan Publishing.

Felson, M., & Boba, R. (2010). *Crime and everyday life* (4 ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.

Repetto, T. A. (1976). Crime prevention and the displacement phenomenon. *Crime & Delinquency*, 22(2), 166-77. Sage.

Guerette, R. T., & Bowers, K. J. (2009). Assessing the extent of crime displacement and diffusion of benefits: A review of situational crime prevention evaluations. *Criminology*, 47(4), 1331-68.

Clarke, R. V., & Weisburd, D. (1994). Diffusion of crime control benefits: Observations on the reverse of displacement. *Crime Prevention Studies*, 2, 165-84.

Guerette, R. T., & Bowers, K. J. (2009). Assessing the extent of crime displacement and diffusion of benefits: A review of situational crime prevention evaluations. *Criminology*, 47(4), 1331-68.

Rum, miljø og konsekvenser

Kriminalitet forekommer ikke spredt og tilfældigt i et samfund, men er derimod koncentreret i specifikke områder, og derfor er en indkredsning af, hvor kriminaliteten foregår en væsentlig forudsætning for at forstå, hvorfor den overhovedet opstår.

Tre rumlige niveauer

Nogle områder er mere belastede af kriminalitet og utryghed end andre, og forskningen skelner mellem tre rumlige niveauer, hvor kriminalitet foregår:

- Makroniveau: lande, regioner, politikredse, kommuner, byer, transportsystemer.
- Mesoniveau: (mellemlig niveau): byområder, kvarterer, sogne, husblokke, tog og buslinjer.
- Mikroniveau: pladser og bygninger, opgange, anlæg, vejstrækninger, tunneller, enkelte tog og busser.

Kriminalitetsniveauet på makroniveau er højere i nordeuropæiske lande end i Sydeuropa, mens utrygheden for, at kriminalitet skal foregå, paradoksalt nok er mindst i velstående lande, såsom de skandinaviske lande. Forskningen kan desuden dokumentere, at der er mere kriminalitet i og omkring storbyer. Kigger man på mesoniveau, er nogle byområder, såsom centrale dele i byer og brokvarterer, mere belastede af kriminalitet end andre. Inden for de seneste år er der skabt viden om kriminalitet koncentreret på mikroniveau,

f.eks. specifikke adresser. Hvis der er meget høj koncentration af kriminalitet på mikroniveau, kaldes det et hot spot.

Miljøet betydning

De forskellige niveauer er både adskilte og indbyrdes interagerende, og det er derfor vigtigt at forstå, hvordan de påvirker hinanden, når kriminalpræventiv miljøplanlægning skal iværksættes, således at der ikke udelukkende fokuseres på det konkrete sted, hvor kriminaliteten foregår, eller utrygheden opleves, men også på det sociale miljø.

Stedet eller konteksten har nemlig betydning for forekomsten af kriminalitet og som sådan en selvstændig betydning for menneskers adfærd. Miljøet er ikke en konstant og statisk størrelse, men er derimod dynamisk og i udvikling. Nogle ændringer i et miljø foregår langsomt, som f.eks. forandringer i kulturelle og sociale normer, eller fysiske ændringer i byens struktur og veje. Andre skift foregår flere gange i døgnet – mellem dag/lys og nat/mørke, men begge typer har betydning for menneskers adfærd. Man kan tale om, at miljøet enten påvirker udviklingsmæssigt på langt sigt, eller situationelt på kortere sigt.

Konsekvenser af kriminalitet

Det siger næsten sig selv, at høj koncentration af kriminalitet og utryghed medfører negative konsekvenser for et område, hvad enten det er en hel by eller et gadehjørne. Det

Nogle steder er mere plagede af kriminalitet end andre. Her er garagerne vendt forkert i forhold til beboernes mulighed for at holde øje med dem.

kan nemlig igangsætte en negativ udviklings-spiral med nedbrydning af et områdes sociale kapital og nedsat evne til at håndtere sociale problemer, ligesom det også kan medføre frflytning af ressourcestærke beboere. På et individuelt plan kan kriminalitet og utryghed have både økonomiske, helbreds- og følelsesmæssige og adfærdsmæssige konsekvenser.

Med andre ord: Koncentreret kriminalitet og utryghed har både konsekvenser for de mennesker, der udsættes for det og for de områder, hvor det foregår.

Van Dijk, J., Van Kesteren, J., & Smit, P. (2007). *Criminal victimisation in international perspective*. The Hague: United Nations Office on Drugs and Crime.

Wolf, P. (1985). *Om lokalisering af kriminalitet og kriminelle med henblik på kriminalitetsforebyggende miljøplanlægning og forskning*. [Pamphlet] København: Det Kriminalpræventive Råd.

Bursik, R., & Grasmick, H. G. (1993). *Neighborhoods and crime: The dimensions of effective community control*. New York: Lexington Books.

Skogan, W. G. (1986). The fear of crime and its behavioral implications. In E. A. Fattah (Ed.), *From crime policy to victim policy* (pp. 167-88). London: Macmillan.

Sampson, R. J. (2006b). How does community context matter? Social mechanisms and the explanation of crime rates. In P. O. H. Wikström & R. J. Sampson (Eds.), *The explanation of crime: Context, mechanisms, and development* (pp. 31-60). Cambridge: Cambridge University Press.

Kriminalpræventive teorier

Jane Jacobs og Oscar Newman står faddere til den moderne kriminalpræventive byplanlægning. I 1961 udkom Jane Jacobs' bog "*The Death and Life of the Great American Cities*" og i 1972 udkom Oscar Newmans "*Defensible Space*", som begge medvirkede til at sætte emnet på dagsordenen.

I dag repræsenterer de hver sin kriminalpræventive filosofi, hvor Jacobs står for en inklusiv tilgang med fokus på den menneskelige vinkel på forebyggelse, mens Newman har argumenteret for strategier med fokus på designløsninger, der skal holde kriminelle væk.

Afsættet for deres arbejde var den modernistiske byplanlægningsideologi. Mens Jacobs fandt den overordnet ødelæggende for livet i byerne, var Newman ikke som sådan imod modernistisk byudvikling, men mente dog, at det var nødvendigt at planlægge almene boligbebyggelser på en sådan måde, at de ikke forstærkede anonymitet, isolation, uansvarlighed og i sidste ende kriminalitet.

Begge fandt, at den decentrale planlægning, som øgede afstanden mellem bolig, arbejde og indkøb og nødvendiggjorde bilkørsel, medførte et sammenbrud i de traditionelle sociale systemer i byerne, fordi fællesskab mellem mennesker, som kan være med til at kontrollere kriminalitet, havde svært ved at etableres i den modernistisk planlagte by.

For at imødegå dette måtte der genetableres en social kontrol, som ifølge Jacobs krævede tilstedeværelsen af tre forhold: klar adskillelse mellem offentligt og privat rum, mennesker – og øjne – på gaden og et kontinuerligt flow af mennesker i gadebilledet.

Newman byggede videre på dette og formulerede sine *Defensible Space*-principper, som han mente var nødvendige for at øge sikkerhed og tryghed i sociale boligområder. De handlede om at inddеле byrummet i forskellige territorialitetszoner, skabe naturlig formel overvågning, bruge ikke-stigmatiserende symboler og placere boliger i områder med positive sociale aktiviteter.

Det var ifølge Newman vigtigt at etablere en territorialitet, som gjorde, at folk tog ansvar for et boligområde og medvirkede til at håndhæve bærende værdier og regler. Det kunne ske ved at etablere semiprivate og halvoffentlige zoner, som folk fik et tilhørsforhold til og udøvede social kontrol og uformel overvågning over. Et redskab til at opnå dette var at etablere fysiske barrierer i form af en hæk eller et hegn eller symbolske barrierer såsom en ændring i vejbelægning, farver og beplantning. Ud over at forstærke beboernes territoriale adfærd kunne de symbolske barrierer også signalere, at kriminelle skulle holde sig væk.

Særligt på ét område så Jacobs og Newman forskelligt på tingene: mens Jacobs fandt alt

Naturlig overvågning, hvor der er folk i byrummet mange af døgnetimer, er den mest kriminalpræventive og tryghedsskabende faktor.

socialt liv positivt og så et kriminalpræventivt potentiale i fremmede og gæster, som overvågere i bolig- og byområder, mente Newman

ikke, at fremmede var en kriminalpræventiv ressource, men et potentielt kriminalitetsproblem, som kom udefra.

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great american cities*. New York: Vintage books; Random House.

Newman, O. (1972). *Defensible space. Crime prevention through urban design*. New York: Macmillan.

Newman, O. (1996). *Creating defensible space*. U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research .

Tre strategier

Der eksisterer tre hovedstrømninger inden for den kriminalpræventive og utryghedsreducerende miljøplanlægning, nemlig Social integrationstilgang, CPTED (*Crime prevention through environmental design*) og Øjne på gaden (*Safety in numbers*).

Social integrationstilgang

Den sociale integrationstilgang fokuserer på indsatsen rettet mod lokalsamfundet (*community crime prevention*), der skal styrke den sociale kontrol og naboskabet gennem at opbygge netværk, styrke den sociale kapital og øge den kollektive handlekraft i områderne. Det fysiske miljø er i den forbindelse vigtigt, fordi det kan betragtes som katalysator for udvikling af det sociale fællesskab. Hensigten bag indsatsen er dobbelt: at reducere børns og unges kriminelle motivation og situationelt styrke den sociale kontrol, som gør det sværere at begå kriminalitet.

Desuden bekæmpes strukturelle kriminogene forhold som arbejdsløshed, etnisk skæv beboersammensætning og beboerustabilitet blandt andet ved at styrke et positivt fra- og tilflytningsmønster.

Teorier

Det teoretiske fundament for indsatsen rettet mod lokalsamfundet skal findes i teorien om social desorganisation. Den argumenterer for, at hurtige sociale forandringer på nabolagsniveau forårsager øget kriminalitet, fordi de

medfører et sammenbrud af social kontrol. Når et område er i bestandig forandring med hurtig beboerudskiftning, en høj andel immigranter og fattige, opstår kronisk uligevægt og ubalance – en social desorganisation, som er grunden til kriminalitet og sociale problemer.

En videreudvikling af teorien omfatter begrebet kollektiv handlekraft, som består af to elementer: dels tilstedeværelse af sammenhængskraft og gensidig tillid og dels en handlingsorienteret del, der fokuserer på vilje til at gribe ind over for normbrud. Kollektiv handlekraft foregår mellem mennesker og knytter sig til lokalsamfundet. I områder med fravær af sociale relationer mellem beboerne, lav social kapital og lav kollektiv kraft, er beboere ikke i stand til at udøve effektiv kontrol i det offentlige rum, hvorved det kan overtages af kriminelle. Øget kriminalitet skaber øget desintegration af nabolaget, hvis beboere af frygt engagerer sig mindre i nabolaget og til sidst fraflytter området.

Mens forbindelsen mellem social desorganisation, kollektiv handlekraft og kriminalitet er veldokumenteret, mangler der konsistent dokumentation for, at de teoretiske erkendelser og empiriske fund kan omsættes til brugbare kriminalpræventive indsatser.

Indsatser

Der er tre indsatser, som tager fat på de strukturelle årsager til kriminalitetsproble-

merne og retter sig mod at styrke sammenhængskraften i lokalsamfundet:

- Indsatser, der søger at bekæmpe koncentreret ulighed gennem at sprede socialt boligbyggeri i forskellige nabolag, ved at sprede ressourcetsvage beboere eller ved at give beboere mulighed for at købe deres bolig.
- Styrkelse af offentlig service og forbindelser til det omgivende samfund enten ved at placere offentlige institutioner og arbejdspladser i udsatte boligområder eller ved at skabe formelle og uformelle forbindelser til det øvrige samfund.
- Styrkelse af sammenhængskraften i området, blandt andet ved at etablere nabogrupper, lektiecafeer og lokale foreninger. Formålet er at opbygge en kultur, hvor man hjælper hinanden og udvikler en stolthed over nabolaget.

CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design

CPTED fokuserer på fysiske indsatser rettet mod at manipulere faktorer, der besværliggør eller gør det mere risikabelt at begå kriminalitet. Indsatsen arbejder på mikro- og områdeniveau og bygger på Newmans *defensible space*-principper. Det teoretiske fundament og de tilhørende forebyggelsestaktikker er siden udbygget med den situationelle kriminologi, ikke mindst teorierne om *rational choice*, *rutine activity*, *crime pattern* og *broken windows*.

I dag består CPTED således af en række territorialitetsfremmende taktikker, såsom symbolske barrierer, adgangsbegrænsningsteknikker og *target hardening*.

To væsentlige kriminologiske antagelser ligger til grund for CPTED; for det første, at kriminalitet er betinget af tilstedeværelse af muligheder for kriminalitet (*crime as opportunity*) og for det andet, at mennesker ikke drives ud i

kriminalitet pga. forbryderiske anlæg eller en problemfyldt opvækst, men fordi de ser kriminalitet som en gevinst (*benefit*). En stor del af de kriminalpræventive indsatser, der udspringer af CPTED, ser ud til at virke kriminalpræventivt og utryghedsreducerende.

Teorier

Rational choice-teorien bygger på en antagelse om, at kriminelle ikke er anderledes end lovlige borgere, men begår kriminalitet, hvis gevinsterne er større end omkostningerne. *Rational choice* antager således, at mennesker søger den nemmeste vej til målet, at de overvejer cost og benefit, bruger erfaringer som grundlag for aktuelle valg, handler i egen interesse og at kriminelle og ikke-kriminelle ligner hinanden.

Teorien lægger vægt på at opstille klare principper for menneskelig handlen, hvorfra der kan udvikles simple kriminalpræventive strategier, som forholdsvis nemt skal kunne konkretiseres og implementeres i en række situationelle teknikker.

Rutineaktivitetsteorien (*routine activity theory*) tager udgangspunkt i det paradoks, at kriminaliteten øges i takt med, at et samfund bliver rigere, og andelen af fattige bliver mindre. Det har resulteret i to bærende kriminologiske hypoteser:

- Tæt sammenhæng mellem det almindelige hverdagslivs rutiner og forekomsten af kriminalitet.
- Den kriminelle gerning består af tre elementer: forbryder, offer og fravær af kontrol.

Hypoteserne begrundes i tre historiske faktorer: kvindernes indtog på arbejdsmarkedet, hvilket betød færre øjne på gaden om dagen, øget vold som følge af øgede konfrontationer, når folk gik mere i byen, og endelig mere tyveri på grund af en forøget mængde af kostbare forbrugsgoder.

Ifølge rutineaktivitetsteorien er kriminalitet således et resultat af sammenfald i tid og rum af en motiveret gerningsmand (*motivated offender*), et muligt, oplagt og sårbart mål (*suitable target*) og fravær af kontrol (*lack of a capable guardian*), som kan forhindre forbrydelsen.

Rutineaktivitetsteorien forankrer desuden kriminalitet i en rumlig sammenhæng og kan bruges til at forklare kriminalitetens rumlige mønstre såsom, at der er mere vold i week-enden omkring barer og værtshuse.

Crime pattern-teorien er en form for overbygningsteori, baseret på en kombination af *rational choice*-teorien, *opportunity*-teorien, rutineaktivitetsteorien og en række geografiske teorier. Den grundlæggende hypotese er, at det er hverdagslivets rutiner, der bestemmer hvor, hvornår og hvor meget kriminalitet, der begås. Teorien sætter især fokus på, hvordan kriminelles hverdagsrutiner influerer på kriminalitetsmønstret. På basis af hverdagslivets erfaringer opbygger kriminelle et såkaldt "opmærksomhedsrum" (*awareness space*), som består af områder, de kender, og de vælger deres mål inden for dette opmærksomhedsrum.

Crime pattern-teorien er blevet brugt til at forklare, hvorfor velstillede byområder beliggende tæt på dårligt stillede områder har mere kriminalitet end velstillede områder omgivet af andre velstillede områder. Forklaringen er, at potentielle indbrudstyre, som ofte er koncentreret i et dårligt stillet område, vil have bedre mulighed for at lære det velstillede område at kende og altså gøre det til en del af deres opmærksomhedsrum.

Det er ikke kun kriminelle som danner mentale kort over deres lokalområde. Ideen bag såkaldte "miljømærkater" er, at mennesker forsyner byens forskellige områder med "mærkater", hvor de tror, der er farligt. I byområder, hvor folk har direkte eller detaljeret viden, er mærkaterne mere detaljerede og præ-

cise end mærkater påhæftet byområder, de kender dårligt. Her vil de i højere grad være baseret på områdets renommé. Konsekvensen af dette kan være, at folk på baggrund af rygter og løse forestillinger danner ukorrekte forventninger om et område, hvilket kan få betydning for adfærd og færden i byen. Undersøgelser viser, at der ikke altid er sammenhæng mellem områder, der udpeges som farlige og områdets reelle kriminalitetsniveau.

Broken windows-teorien argumenterer for, at fysisk uorden og tegn på normbrud i form af småkriminalitet, hærværk, graffiti, råbende/støjende unge, drukskenskab, åbenlys narko-handel og prostitution i et byområde ikke bare vil skabe mere af den samme normbrydende adfærd, men også lede til grovere kriminalitet. På den måde vil normbrydende adfærd signalere til kriminelle, at her er det gratis at begå kriminalitet.

Studier peger dog på, at uorden ikke er stærkt medvirkende til mere alvorlig kriminalitet, men samtidig også på, at uorden eller oplevelse af uorden kan spille en rolle for folks vurdering af et område og deres flyttepræferencer, som kan påvirke kriminalitetsudviklingen på længere sigt.

Indsatser

CPTED er en fællesbetegnelse for primært fysiske indsatser med fokus på territorialitet, overvågning, adgangskontrol, *target hardening*, aktivitetsstøtte, renommé og vedligeholdelse. Værdien af de forskellige indsatser kan være gensidigt forstærkende, men også arbejde mod hinanden, hvis fysiske barrierer eksempelvis går ud over muligheden for naturlig overvågning.

Territorialitet handler om at anspore til territorial adfærd, hvilket vil sige at få folk til at knytte sig til et område, overvåge det og holde øje med fremmede og uvedkommende - i det hele taget udøve social kontrol. Det

Tv-overvågning kan være en god ide nogle steder, men udstyret skal virke.

kræver, at området "privatiseres," og at der skabes utvetydige rum, hvor det er klart om byrummet er privat, halv-privat, halvoftentligt eller offentligt. Desuden handler det om at minimere det offentlige rum for at maksimere beboernes territoriale adfærd. Undersøgelser af territorialitet har ikke overbevisende kunnet dokumentere en positiv effekt.

Overvågning kan øge den sociale kontrol i et område. Indretningen af det byggede miljø kan anspore til uformel og naturlig overvågning, f.eks. ved at placere vinduer med udsyn til udendørsarealer og ved at undgå snørklede bygningsforløb. Både naturlig, formel og mekanisk overvågning ser ud til at kunne forebygge kriminalitet.

Naturlig overvågning handler om det daglige opsyn, som beboere og andre har i et byområde. Steder, der giver gode mulighed for naturlig overvågning, oplever mindre kriminalitet.

Formel overvågning foretages blandt andre af politi og sikkerhedsvagter, ejendomsinspektører og gårdmænd. Mens der er positiv effekt af sikkerhedsvagter, kan værdien af tilsynsførende personer i boligområder endnu ikke dokumenteres.

Mekanisk overvågning ved hjælp af tv-overvågning kan resultere i en lille, positiv effekt i bymidter og sociale boligområder, mens mekanisk overvågning ser ud til at have en god kriminalpræventiv effekt i områder, hvor der ikke er almindelig adgang, eller i afgrænsede områder som parkeringskældre, vaskerier, elevatorer og i virksomheder. Det er særligt berigelseskriminalitet som tv-overvågning synes at kunne forebygge, mens der ikke er belæg for, at det kan forhindre vold eller reducere utryghed.

Belysning kan betragtes som en slags mekanisk overvågning, idet belysning muliggør

overvågning om aftenen og natten. Paradoxalt kan ukritisk opsætning af kunstig belysning i nogle tilfælde skabe problemer, fordi lys kan hjælpe en indbrudstyv med at se, hvad han foretager sig.

Target hardening handler blandt om skalsikring, med andre ord om gode låse, solide døre og vindueskarme, gitre og hegn. Forskningen dokumenterer, at *target hardening* virker i forhold til at reducere indbrud i beboelse, mens effekten af *target hardening* i forhold til at reducere utryghed er mindre klar. Det kan også handle om hærværkssikkert byrumsinventar i det byggede miljø, såsom gadelamper og graffitiafvisende overflader. Forskning synes også at konkludere, at de virker i relation til offentlig trafik.

Adgangskontrol handler om at reducere muligheder for at begå kriminalitet ved at forhindre eller besværliggøre adgang til potentielle mål og ved at skabe en forhøjet bevidsthed om risikoen for opdagelse og pågribelse hos potentielle kriminelle. Adgangskontrol omfatter strategier til at afskære adgang til steder og by- og boligområder og kan inkludere både naturlig, uformel og formel adgangskontrol. Det kan handle om at planlægge eller renovere områder, så de ikke er integrerede i den øvrige by eller om at begrænse adgang i perimeteren ved hjælp af fysiske eller symbolske barrierer som hegn eller beplantning.

Inden for CPTED anbefales, at boligområder ikke er permeable eller nemt tilgængelige, fordi tilgængelige boligområder medfører flere fremmede i området. Selvom kriminalitet ikke kun skyldes fremmede, der trænger ind på et område, så har en række forskningsresultater vist, at husstande på blinde veje er mindre udsatte for indbrud, mens der er mere kriminalitet i velintegrerede områder med mere trafik.

En ekstrem form for fysisk adgangskontrol er såkaldt *gated communities*, hvor hele bolig-

områder afspærres med hegn og porte. Der er ikke enighed om den kriminalpræventive effekt af *gated communities*, ligesom det er usikkert i hvor høj grad *gated communities* kan forebygge utryghed, som ellers er den oftest angivne grund til, at folk bosætter sig i af-lukkede boligområder.

Aktivitetsstøtte handler om at støtte positiv adfærd og aktiviteter ved hjælp af design og ved at gøre byrummet attraktivt at færdes og være i, f.eks. ved hjælp af beplantning. Så længe den ikke hindrer udsyn og skaber gemmesteder for potentielle gerningsmænd, mindsker beplantning generelt forekomsten af kriminalitet og utryghed.

Renommé og vedligeholdelse handler om fokus på vedligeholdelse og renholdelse af boligområder og det omgivende fysiske miljø for at skabe et godt indtryk af området og signalere et højt niveau af social kontrol. Det har i en række sammenhænge vist sig, at indsatser, der fokuserer på vedligeholdelse, kan mindske utryghed.

Generelt i forhold til adgangskontrol, overvågning og territorialitet diskuteres hvilken slags og hvor meget social aktivitet, der skal til for at forebygge kriminalitet. CPTED anser overvejende åbne, tilgængelige og funktionsblandede områder for kriminalpræventivt uhenigtsmæssige, og en del forskning bekræfter dette, idet der er mere kriminalitet i områder med blandet beboelse og forretninger. I forhold til indbrudskriminalitet har funktionelt homogene nabolag færre indbrud og generelt mindre kriminalitet end funktionsblandede nabolag.

Øjne på gade - Safety Numbers

Øjne på gaden-tilgangen handler om, hvad der gør en by god at bo i og ikke mindst tryk og sikker, men den rummer ikke specifikke teknikker til at forebygge kriminalitet. Alligevel er det muligt at uddrage to kriminalpræventive

argumenter: ét med fokus på at planlægge for fællesskabsdannelse (*community*), set i lyset af *New Urbanism*-traditionen, og et andet argument der fokuserer på at planlægge for en høj koncentration af mennesker i byrummet, sådan som den rumsyntaktiske tradition (*space syntax*) plæderer for.

Overordnet foreslås "*crowding out crime*", frem for afskrække de kriminelle. Ved at anspore til, at almindelige mennesker bruger byens rum maksimalt, og ved at anlægge åbne velintegrerede byrum med mange aktiviteter og funktionsblanding, er det teorien, at den sociale orden og kontrol naturligt opstår og derved afholder de potentielt kriminelle fra at begå kriminalitet. Empirien kan midlertid endnu ikke entydigt konkludere, at der er sammenhæng mellem en høj koncentration af mennesker og mindre kriminalitet.

New Urbanism

New Urbanism opstod i 1980'ernes USA som en reaktion på en omfattende byspredning. Med inspiration fra Jane Jacobs arbejder *New Urbanism* på at skabe landsbyer i byen (*urban village*) ved at sætte rammerne for et aktivt gadeliv i permeable, integrerede og funktionsblandede byrum.

Strategien fremhæver vigtigheden af at skabe en menneskelig skala i bydesign, byer i mindre skala og kompakte bydele med høj befolkningstæthed, samt fodgængervenlighed. Desuden prioriteres funktionsblanding, dvs. blanding af beboelse og erhverv, et integreret vejnetværk og fremme af kollektiv trafik, respekt for historiske bygninger og kvarterer samt åbne grønne områder. Et centralt tema er et ønske om at genskabe før-moderne plan- og designprincipper for at genoplive det traditionelle fællesskab, *geheimshaft*, som gik tabt med den modernistiske byplanlægning.

Indenfor det seneste årti har *New Urbanism* oplevet en renaissance ved at koble sig på

bæredygtighedsstrategiens kritik af byspredning, trængsel, forurening og ringe fodgængervenlighed.

Rumsyntaktisk tradition og virtuelt fællesskab

Fremmede brugere af byrum er essentielle - men ikke tilstrækkelige - for opretholdelsen af sikkerhed og tryghed. Byrum, der kun befolkes af fremmede, er ikke nødvendigvis særligt sikre eller trygge, fordi det er beboerne og butiksindehaverne med ejerskab til stedet, der ses som ryggraden i den sociale kontrol. Ikke desto mindre betyder anledningen til at stifte bekendtskab med fremmede, at de bliver afmystificeret, og det kan virke tryghedsfremmende.

Den sociale orden og sociale kontrol opstår således uden etablering af et egentligt fællesskab i traditionel forstand, men ved den blotte tilstedeværelse af mange mennesker, der interagerer ofte i byens rum. På den måde vil en samtidig tilstedeværelse af mennesker, både beboere og fremmede skabe et "virtuelt fællesskab", som genererer sikkerhed og tryghed.

Den rumsyntaktiske forskningstradition har resulteret i følgende kriminalpræventive principper:

- Kriminalitet finder oftest sted i begivenhedsfattige, mindre godt forbundne og isolerede byområder.
- Mønstre af utryghed, kriminalitet og asocial adfærd er direkte relateret til rumlige forhold i gader og det byggede miljø.
- Overskuelige bevægelsesstrukturer er effektive midler til at forebygge kriminalitet i beboelsesområder.

Permeable byrum

Permeabilitet handler kort fortalt om, hvor tilgængeligt et sted er. Jo mere permeabelt et område/sted er, jo flere mennesker vil der være i området. Byer og byområder er resultat

af forskellige tiders byplanidealer, og derfor er vejstrukturen også forskellig fra byområde til byområde. Den mest permeable vejnetstruktur er det såkaldte 'rist'-netværk (*gridiron*), mens det mindst permeable netværk rummer mange blinde veje (*lollipops on a stick*).

Argumentet for, at permeable byområder skulle have mindre kriminalitet, er at højere permeabilitet sikrer flere mennesker i vejnettet og på gaden, som vil være øjne på gaden. Mere afsondrede områder, såsom husstande på blinde veje, vil være mere udsatte, fordi der ikke er tilstrækkeligt mange mennesker til at holde øje med områderne. Kriminalpræventivt handler det således om at gøre by- og boligområder velintegrerede i den øvrige by og undgå bilvenlige og fodgængerfjendtlige enklavestrukturer med mange blinde veje.

Empirien kan dog ikke entydigt dokumentere, om mere permeable områder er mere sikre end mindre permeable områder.

Videreudvikling og sammenligning

CPTED er i årenes løb blevet kritiseret især for ikke at inddrage sociale faktorerets betydning, og det har medført udvikling af en såkaldt 2. generations CPTED, hvis hovedpointe

er, at fysiske indsatser i det byggede miljø ikke er nær så effektive, hvis de står alene, som når de integreres med sociale indsatser. Et argument for inddragelse af sociale indsatser i de områdebaserede indsatser er, at situationelle kriminalpræventive og utryghedsreducerende tiltag er mere effektive, hvis de bliver ledsaget af indsatser, der adresserer de underliggende sociale og strukturelle årsager til kriminaliteten.

CPTED og Øjne på gaden-tilgangen er beskrevet som konkurrerende tilgange, men der er også enighed på en række punkter. De er enige om det problematiske i, at byens rum ikke er veldefinerede, og begge teorier lægger også vægt på værdien af en klar adskillelse mellem offentlige og private rum. Desuden fremhæver begge tilgange vigtigheden af uformel overvågning som kriminalpræventivt instrument. CPTED og Øjne på gaden er dog ikke enige om værdien af byrummets brugere som byrummets beskyttere, på grund af en fundamental uenighed om den kriminalpræventive og utryghedsreducerende værdi af ikke-beboere i et område. Hvor CPTED ser de fremmede som en kilde til farer, betragter Øjne på gaden-tilgangen dem som en kilde til sikkerhed og tryghed.

Park, P. E., & Burgess, E. W. (1984). *The city: Suggestions for investigation of human behavior in the urban environment*. Chicago: University of Chicago Press. (Original work published 1925) WorldCat.

Shaw, C. R., & Moore, M. E. (1931). *The natural history of a delinquent career*. Chicago, Ill.: The University of Chicago Press. WorldCat.

Pratt, T. C., & Cullen, F. T. (2005). Assessing macro-level predictors and theories of crime: A meta-analysis. *Crime and Justice*, 32, 373-450. JSTOR.org: <http://www.jstor.org/stable/3488363>.

Sherman, L. W. (1997). Communities and crime prevention. In L. W. Sherman, D. C. Gottfredson, D. C. Mackenzie, J. Eck, P. Reuter, & S. Bushway

(Eds.), *Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising*. Washington DC: National Institute of Justice Research in Brief, US Department of Justice.

Vold, G. B., Bernard, T. J., & Snipes, J. B. (2002). *Theoretical criminology* (5 ed.). New York: Oxford University Press.

Clarke, R. V. (2008). Situational crime prevention. In R. Wortley & L. Mazerolle (Eds.), *Environmental criminology and crime analysis* (pp. 178-96). Cullompton: Willan Publishing.

Clarke, R. V. (2010). Situational crime prevention. In B. S. Fisher & S. P. Lab (Eds.), *Encyclopedia of victimology and crime prevention* (Online ed., pp. 880-5). Sage Publications.

En tydelig adskillelse af det halloffentlige og halvprivate rum har en værdi for tryghed og kriminalitetsforebyggelse.

Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608. Web of Knowledge.

Kinney, J. B. (2010). Rational choice theory. In B. S. Fisher & S. P. Lab (Eds.), *Encyclopedia of victimology and crime prevention* (Online ed., pp. 755-8). Sage Publications.

Brantingham, P. J., & Brantingham, P. L. (2008). Crime pattern theory. In R. Wortley & L. Mazerolle (Eds.), *Environmental criminology and crime analysis* (pp. 78-93). Culompton: Willan Publishing.

Wilson, J. Q., & Kelling, G. (1982). The police and neighborhood safety: Broken windows. *Atlantic Monthly*, 127, 29-38.

Cozens, P. M., Saville, G., & Hillier, D. (2005). Crime prevention through environmental design (CPTED): A review and modern bibliography. *Property Management*, 23(5), 328-356.

Warming, M. (2001). Trykke boligområder. Forslag til kriminalpræventiv renovering. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.

Reynald, D. M. (2010). Crime prevention through environmental design. In B. S. Fisher & S. P. Lab (Eds.), *Encyclopedia of victimology and crime prevention* (Online ed., pp. 221-6). Sage Publications.

Vestergaard, H., & Haagerup, C. D. (2010). Et bedre image: Muligheder og udfordringer i boligområder. København: Socialministeriet.

Cozens, P., & Hillier, D. (2012). Revisiting Jane Jacobs's 'eyes on the street' for the twenty-first century: Evidence from environmental criminology. In S. Hirt & D. Zahm (Eds.), *The urban wisdom of Jane Jacobs*. New York: Routledge.

Plater-Zyberk, E., & Donnelly, B. F. (2010). New urbanism. In R. Hutchison (Ed.), *Encyclopedia of urban studies* (pp. 549-54). Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.

Hillier, B., & Hanson, J. (1984). *The social logic of space*. Cambridge: Cambridge University Press.

Johnson, S. D., & Bowers, K. J. (2010). Permeability and burglary risk: Are cul-de-sacs safer? *Journal of Quantitative Criminology*, 26(1), 89-111.

Erfaringer fra praksis

Der er væsentlige forskelle i den måde CPTED-principper i praksis er blevet implementeret rundt om i verden. En række lande har således prioriteret strategier og sammensat indsatserne forskelligt og derved skabt deres egne versioner af CPTED, således at der i dag findes CPTED UK, CPTED NL og CPTED DK.

Secured by design – CPTED UK

Secured by design (SBD) er en certificeringsordning, som indarbejder kriminalprævention i bygge- og anlægsprocessen så tidligt som muligt. Ordningen administreres af en særlig gren af det britiske politi, som sikrer at byggeprojekter planlægges og udføres, så de lever op til bestemte kriminalpræventive standarder. SBD arbejder ud fra principper om fysisk sikkerhed, overvågning, adgangskontrol, territorialitet, forvaltning og vedligeholdelse.

En evaluering af to boligforeninger, som er renoveret i forhold til SBD-standard, har vist, at kriminaliteten er faldet med 55 pct. efter renoveringen, men det er vigtigt at understrege, at evalueringen også dokumenterer, at kriminalitetsniveauet ikke er lavere i SBD-områder på grund af de fysiske indsats, der er gennemført, men pga. andre faktorer, som er iboende i SBD-indsatsen, men som ikke er blevet evalueret, og som altså derfor er ukendte. Det er derfor ikke muligt at bevise den kriminalpræventive værdi af CPTED, men alene konkludere at SBD-programmet ser ud til at virke kriminalpræventivt.

Safe housing label, PKVW – CPTED NL

Inspireret af SBD-ordningen, er der i Holland udviklet en *Dutch Police Label Secure Housing* mærkningsordning (PKVW). Ordningen blev lanceret i starten af 1990'erne og blev indtil 2005 administreret af det hollandske politi, men ansvaret for ordningen er siden overdraget til de lokale myndigheder. Den hollandske mærkningsordning lægger mere vægt på områdeperspektiv, byplanmæssige elementer og inddragelse af gerningsmands-perspektivet og er tillige mere fleksibel end SBD.

Ordningen er blevet evalueret i forhold til at reducere indbrudskriminalitet, og evalueringen viser, at indbrudsrisikoen i eksisterende byggeri, der er blevet renoveret op til PKVW-standard, er reduceret med 80 pct. Når det gælder nybyggede huse, er faldet i risiko endnu større, nemlig op til 95 pct. En spørgeskemaundersøgelse foretaget i 2010 har desuden vist, at beboere i PKVW-mærket byggeri er mere trygge, end beboere i byggeri, der ikke er PKVW-mærket.

Danske kriminalpræventive erfaringer med miljø- og byplanlægning - CPTED DK

Siden 1990'erne er der blevet udgivet en række anvisninger af Ingeniørforeningen og Dansk Standard vedrørende byplanmæssig og teknisk forebyggelse af vold, hærværk, indbrud og kriminalitet i bycentre og butikcentre.

I 1996 blev de første anvisninger forsøgt evalueret ved at undersøge kriminalitetsniveauet i to boligområder, der ansås for bygget efter de nævnte kriminalpræventive anvisninger og normer: Sibeliusparken i Rødovre og Egebjerggård i Ballerup. Undersøgelsen viste, at det samlede kriminalitetsniveau var halvt så højt i Sibeliusparken og Egebjerggård, som i de øvrige bebyggelser. Der var især mindre brugstyveri fra biler i de kriminalpræventivt planlagte bebyggelser, men også mindre vold og indbrud i de planlagte bebyggelser end i de sammenlignelige bebyggelser.

Det er dog vigtigt at notere, at der er en række metodiske problemer i evalueringen. For det første var bebyggelserne planlagt før anvisninger og normer blevet udfærdiget, hvorfor de ikke strengt kan ses som planlagt efter Dansk Ingeniørforenings og Dansk Standards forskrifter. For det andet tages der ikke højde for forskelle i beboersammensætning mellem eksperimentale- og kontrolbebyggelserne. For det tredje måles den variable kriminalitet på en metodisk problematisk måde.

På trods af evalueringens resultat, kræver de metodiske begrænsninger ved undersøgelserne, at generelle konklusioner om den kriminalpræventive effekt tages med forbehold. Det er altså for tidligt at konkludere, at boligområder anlagt efter Ingeniørforeningens og Dansk Standards forskrifter har, eller vil have, mindre kriminalitet end andre sammenlignelige boligområder.

Retningslinjer i DK

Anvisningerne og normen fra Dansk Standard er udviklet under hensyn til den danske sammenhæng, hvori de indgår og er derfor anderledes end de paneuropæiske retningslinjer. De repræsenterer således den danske version af CPTED.

I udviklingen af danske råd og anbefalinger har sikkerhed og tryghed været udgangspunktet for det kriminalpræventive arbejde. Prioriteringen i Danmark har været drevet af en samtænkning af kriminalitets- og utryghedsspørgsmålet, og det har betydet, at retningslinjerne har vendt sig mod brug af "hårde" og ekskluderende kriminalpræventive taktikker, såsom systematisk udbredelse af formel overvågning (sikkerhedsvagter), mekanisk overvågning (tv-overvågning), gennemgribende *target hardening* (såsom gitre for vinduer i beboelsesejendomme) og fysisk adgangsbegrænsning i form af hegn rundt om boligområder.

Samlet set kan man finde alle tre diskuterede kriminalpræventive strømninger repræsenteret i de danske retningslinjer. For det første anvises funktionsblandede byrum ud fra "øjne på gaden"-logikken, og det hensigtsmæssige i at have højt brugsmønster understreges. I overensstemmelse med den sociale integrationsstilgang anbefales det at styrke sammenholdet og undgå segregerede boligområder. Ellers følger råd og vejledning dog primært CPTED-principperne med fokus på værdien af skalsikring, såsom låse, solide døre, territorialitetszoner, belysning, opretholdelse af orden og vedligeholdelse.

På basis af gennemgangen af råd og anbefalinger må det konkluderes, at de overvejende harmonerer med den eksisterende viden og erfaring om, hvad der virker. Det må dog understreges, at det ikke uforbeholdent kan konkluderes, at man med sikkerhed vil kunne reducere kriminalitet og utryghed ved at følge de officielle eller halvofficielle retningslinjer. Der mangler stadig forskning, der kan dokumentere den kriminalpræventive værdi af en række indsatser, især i forhold til værdien af territorialitet, funktionsblanding og permeabilitet.

- Welsh, B., & Farrington, D. P. (2009). *Making public places safer: Surveillance and crime prevention*. Oxford: Oxford University Press.
- Armitage, R. (2006). Predicting and preventing: Developing A risk assessment mechanism for residential housing. *Crime Prevention and Community Safety*, 8(3), 137-49.
- Jongejan, A. (2008). Dutch police label secure housing november 2008 [Working Paper] (Working Paper).
- Soomeren, P., & Woldendorp, T. (1997). CPTED in the netherlands. In URL http://Www.Edoca.Net/resources/conference%20papers/noordwijk/CPTED_NL.PDF.
- Andersen, H. S., Bjørn, S., Clementsen, A., Gottschalk, G., Nielsen, H., Larsen, J. N., . . . Suenson, V. (2009). *Evaluering af indsatsen i fem kvarterløftsområder 2002-2008*. SBI forlag.
- Bech-Danielsen, C., Gottschalk, G., Atwell, K., Grönlund, B., Jensen, M. K., Pedersen, D. O., & Schock, L. (2002). *Liv i Egebjerggård*. Statens Byggeforskningsinstitut, SBI.
- Christiansen, U., Jantzen, E. B., & Kirkegaard, O. (1996). *Forebyggelse af kriminalitet : En undersøgelse af seks boligområder i Københavns omegn*. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Nørgaard, H., & Ærø, T. (2004). *Kriminalitet, tryghed og indsatser i de syv første kvarterløftområder*. Statens Byggeforskningsinstitut, SBI Hørsholm.
- Nielsen, H., Graulund, A., Scherg, R. H., & Skifter Andersen, H. (2010). *Den særlige byfornyelsesindsats 2004-2010*. København: Socialministeriet.
- Det Kriminalpræventive Råd. (2010a). *Beskyt dig mod indbrud*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Det Kriminalpræventive Råd. (2010b). *Et vågent øje: Tv-overvågning og andre forebyggende metoder i boligområder*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd. .
- Det Kriminalpræventive Råd. (2012a). *Skab trygge boligområder*. <http://www.dkr.dk/skab-trygge-boligomrade>.
- Det Kriminalpræventive Råd. (2012b). *Tryghed i byen*. <http://www.dkr.dk/tryghed-i-byen>.
- Det Kriminalpræventive Råd. (2012c). *Udsatte boligområder*. <http://www.dkr.dk/node/826>.
- Dansk Standard. (1991). *DS-Information: Norm for teknisk forebyggelse af indbrudskriminalitet (1. ed.) [DS/INF 471]*. København: Dansk Standard.
- Dansk Standard. (2003). *DS-Information: Anvisning for teknisk forebyggelse af vold og hærværk [Directions for technical prevention of violence and vandalism] (2 ed.) [DS/INF 470:2003]*. København: Dansk Standard.
- Det Kriminalpræventive Råd. (1996). *Kriminalpræventiv boligprojektering : Boligplanlægning med tryghed og trivsel*. Kbh.: Det Kriminalpræventive Råd.
- Det Kriminalpræventive Råd. (2010). *Tryghedsvandring. Vejledning til tryggere boligområder*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.